

14.8.2012

Dnro 3857/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANKIEN ERISTÄMISTARKKAILU

1 KANTELU

Kantelija pyysi 1.11.2010 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan - - - vankilan ratkaisuja ja menettelyä vankien eristämistarkkailun osalta.

Kantelussa on kyse sekä kantelijaan kohdistuneesta eristämistarkkailupäätöksestä ja hänen kohtelustaan eristämistarkkailun aikana että - - - vankilan päätöksentekokäytännöstä ja eristämistarkkailun kohteena olevien vankien kohtelusta yleisemmin.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Kantelijaa koskeva päätös

Kantelija sijoitettiin eristämistarkkailuun 25.9.2010 valvomattoman tapaamisen jälkeen. Selvityksen mukaan eristämistarkkailupäätös on perustunut vankilatiedustelun kautta saatuun tietoon, että kantelija pyrkii järjestämään huumausaineita vankilaan muun muassa perhetapaamisen kautta. Selvityksen mukaan oli myös syytä epäillä, että kantelija käyttää itse ja välittää muille vangeille tuomaansa huumausainetta. Selvityksessä todetaan, että tieto on pystytty yksilöimään kantelijaan ja hänen perhetapaamispäiväänsä 25.9.2010. Selvityksessä ilmoitetaan, että kantelija oli suorittamassa huumausainerikoksesta saamaansa tuomiota. Kantelija toimitettiin 1.10.2012 terveyskeskukseen henkilönkatsastukseen ja eristämistarkkailu lopetettiin välittömästi samana päivänä, kun vankilaan tuli tieto, ettei lääkäri ollut röntgenkuvauksessa todennut vierasesineitä kantelijan sisällä. Eristämistarkkailun aikaisista kantelijan ulosteista ei selvityksessä myöskään kerrota tehdyn löydöksiä.

Vankeuslain 18 luvussa säädetään eristämistarkkailusta seuraavaa.

4 § *Eristämistarkkailu*

Jos on perusteltua syytä epäillä, että vangilla vankilassa tai sinne tullessaan on kehossaan 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, hänet saadaan sijoittaa huoneeseen tai selliin, jossa häntä ja kiellettyjen aineiden tai esineiden poistumista hänen kehostaan voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin.

Eristämistarkkailua saadaan jatkaa, kunnes kielletyt aineet tai esineet ovat poistuneet vangin elimistöstä tai kunnes eristämiseen ei enää muuten ole syytä. Eristämistarkkailu ei saa kuitenkaan kestää yli seitsemää vuorokautta. Jos eristämistarkkailusta aiheutuu vaaraa vangin terveydelle, eristäminen on keskeytettävä. Jos vangin kehossa on henkilönkatsastuksessa havaittu 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, eristämistarkkailua saadaan jatkaa seitsemän vuorokauden enimmäisajan jälkeenkin, kuitenkin enintään seitsemän vuorokautta.

Eristämistarkkailuun sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle. Lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulee mahdollisimman pian tutkia vangin terveydentila. Vankia on tarkoin seurattava teknisellä valvonnalla ja muulla tavoin. (17.6.2011/735)

7 §

Menettelysäännökset

Päätös vangin eristämistarkkailuun sijoittamisesta ja erillään pitämisestä on tehtävä kirjallisesti. Erillään pitämistä koskevaa päätöstä tehtäessä vankia on kuultava. Vangille on ilmoitettava toimenpiteen perusteet.

Kun päätetään 2 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua sitomisesta, voimankäyttövälineen käytöstä taikka eristämistarkkailuun sijoittamisesta, toimenpiteen syy ja kesto on kirjattava.

8 §

Päätösvalta

Sitomisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Tarkkailuun sijoittamisesta ja eristämistarkkailusta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Vangin erillään pitämisestä päättää vankilan johtaja.

Vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään eristämistarkkailusta seuraavaa.

62 §

Eristämistarkkailu

Eristämistarkkailusta on kirjattava:

- 1) vangin henkilötiedot;
- 2) eristämistarkkailun peruste;
- 3) täytäntöönpanopaikka;
- 4) päätöksen tekijä ja hänen virka-asemansa;
- 5) valvontatapa;
- 6) eristämistarkkailun alkamis- ja päättymisajankohta;
- 7) ajankohta, jona sijoittamisesta on tehty terveydenhuoltohenkilökunnalle ilmoitus;
- 8) ajankohta, jona lääkäri tai muu terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluva on tutkinut tarkkailuun sijoitetun terveydentilan;
- 9) se, miten vangin terveydentilaa on seurattu; sekä
- 10) tehdyt havainnot tai löydöt.

Jos eristämistarkkailua jatketaan yli seitsemän vuorokautta, päätös ja sen perusteet sekä henkilönkatsastuksessa ilmenneet seikat on kirjattava.

Eristämistarkkailuun sijoittamista ja sen jatkamista koskevan päätöksen tehnyt virkamies ja tarkkailun täytäntöönpanosta vastaava virkamies vahvistavat kirjaukset allekirjoituksellaan.

Henkilönkatsastuksen edellytyksistä säädetään vankeuslain 16 luvussa seuraavaa.

6 §

Henkilönkatsastus

Vangille voidaan tehdä rikoksen selvittämiseksi henkilönkatsastus, jos vankia todennäköisin syin epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikoksesta.

Henkilönkatsastus käsittää kehon tarkastamisen, näytteen ottamisen tai muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan toimenpiteen saa suorittaa ainoastaan lääkäri.

- - - vankilan selvityksessään eristämistarkkailulle esittämät syyt ovat tyypillisiä eristämistarkkailun perusteita. Minulla ei ole aihetta epäillä, että - - - vankila olisi ylittänyt sillä asiassa olevan harkintavallan, kun tarkastellaan vain sitä, onko ollut perusteltua syytä epäillä, että vangilla on kehossaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Mielestäni esitetyt perusteet olisivat kuitenkin voineet olla yksilöidymmätkin. Selvityksen perusteella vankilatiedustelun kautta saatujen tietojen tarkempi lähde jää epäselväksi, vaikka tietolähteellä voi olla merkitystä tiedustelutiedon luotettavuutta arvioitaessa. Samoin epäselväksi jää, mistä on päätelty kantelijan sekä itse käyttävän että välittävän huumausaineita vankilassa. En kuitenkaan pidä tarpeellisena pyytää lisäselvitystä asiasta. Otan lisäksi jäljempänä erikseen kantaa päätöksen perustelemiseen ja kirjaamiseen.

Päätös on kuitenkin laajemmassa asiayhteydessä tarkasteltuna ongelmallinen. Kyse on siitä, olivatko eristämistarkkailuun määräämisen perusteet vankilan tiedossa jo ennen valvomattoman tapaamisen myöntämistä tai ainakin aloittamista ja jos olivat, kuinka asiassa olisi tullut menetellä. Perusteet ovat luonteeltaan sellaisia, että oletettavasti ne olivat tiedossa ennakolta, ainakin viimeistään ennen tapaamisen alkamista.

En ole vankilalle osoittamassani selvityspyynnössäni erikseen tiedustellut edellä mainittua kysymystä, eikä vankila ole oma aloitteisesti ottanut tähän kantaa. Vastaavan tyyppinen kysymys on tullut esiin jo aiemmin eräässä kantelussa, jonka perusteella tutkin asian omana aloitteena. Kyseessä ei tuolloin ollut - - - vankila. Kyse oli siitä, että vangin tiedettiin pyytäneen vankilan ulkopuolista henkilöä tuomaan huumausaineita valvomattomaan tapaamiseen. Tapaaminen toteutettiin ja vanki määrättiin tapaamisen jälkeen henkilönkatsastukseen. Ote tuosta päätöksestäni (päätös 26.4.2012, dnro 3620/2/09, liite 1) sekä edellä mainittujen säännösten lisäksi olennaisimmat asiaan liittyvät säädökset ovat tämän päätöksen liitteenä (liite 2).

Vaikka tuossa aiemmassa päätöksessäni henkilönkatsastuksen perusteena oli poliisilta tullut tieto, ja nyt kyseessä olevassa tapauksessa ilmeisesti näin ei eristämistarkkailun tai henkilönkatsastuksen osalta ollut, tämä eroavuus ei vaikuta tilanteen ongelmallisuuteen. Pääkohdiltaan aiemmassa kannanotossani oli kyse seuraavasta.

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on muun muassa estää rikosten tekeminen rangaistus-aikana. Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille.

Sallimalla tapaamisen valvonnatta vankila on mahdollistanut sen, että vangin vierailija saattaisi tuoda vankilaan huumausaineita ja luovuttaa ne vangille, mahdollisesti tämän itsensä käytettäväksi tai myös muille jaeltavaksi. Ainakin vangin ja hänen vierailijansa oma käyttö olisi valvomattoman tapaamisen yhteydessä voinut toteutua, jos vierailijalla olisi ollut mukanaan huumausainei-

ta. Periaatteessa myös huumausaineiden levittäminen vankiyhteisössä olisi voinut olla mahdollista, koska toisinaan on väitetty, että vankiin kohdistettavilla henkilöntarkastuksella, henkilönkatsastuksella ja eristämistarkkailulla ei aina kyetä löytämään ja saamaan pois vangin halussa olevia huumausaineita. Lisäksi huumausaineen käytöstä tai sen kehonsisäisestä kätkemisestä olisi voinut aiheutua terveyden- tai jopa hengenvaara vangille. Tiedossani ei ole, miksi tapaamisen annettiin nyt kyseessä olevassa tapauksessa toteutua valvonnatta näistä vakavista riskeistä huolimatta.

Laki edellyttää, että valvomattomasta tapaamisesta ei saa aiheutua haittaa vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle. Epäily huumausaineiden tuomisesta vankilaan valvomattoman tapaamisen kautta on eräs tyypillisimmistä syistä olla myöntämättä tapaamista valvonnatta. Vankeuslaissa ei ole säännöksiä jo myönnetyn valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta.

Lain puutteellisuus ja epäselvyys voi aiheuttaa ongelmia lain soveltajille. Jos perusteet eristämistarkkailulle ja henkilönkatsastukselle ovat olleet ennakoita tiedossa, mielestäni olisi kuitenkin ollut selvästi valvomattomasta tapaamisesta perustellumpaa järjestää tapaaminen riittävästi valvottuna siten, että tapaajalla mahdollisesti olevan huumausaineen luovuttaminen salaa vangille ei olisi ollut mahdollista. Myös vankeuslain 13 luvun 2 § edellyttää, että tapaamista valvotaan tarpeellisella tavalla.

Korostan vielä, että eristämistarkkailuun määrittämisen kynnys on ”perusteltua syytä epäillä” ja henkilönkatsastukseen määrittämisen kynnys on ”todennäköisin syin epäillä”, kun taas tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (*valvottoman tapaaminen*), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle. Eristämistarkkailu ja henkilönkatsastus edellyttävät konkreettisia kyseiseen yksittäiseen tapaukseen liittyviä epäilyjä, jollaisten olemassa ollessa lienee useimmiten selvää, että tapaamista ei katsota voitavan myöntää valvonnatta.

Perustuslaki turvaa oikeuden yksityiselämään, johon kuuluu muun muassa perhe-elämä ja oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin. Tämä oikeus kuuluu myös vangille ja viranomaisen tulee osaltaan tukea tätä. Perustuslaissa turvataan myös oikeus elämään, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Vankilaolosuhteissa nämä oikeudet voidaan joutua asettamaan vastakkain ja punnitsemaan niitä keskenään. Lainsäätäjä on ottanut tämän huomioon tapaamisista ja niiden valvonnasta säädettäessä siten, että valvomattomasta tapaamisesta ei saa aiheutua haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle. Näkemykseni mukaan esimerkiksi konkreettisten, yksittäistapauksellisten huumausaineiden vankilaan toimittamiseen liittyvien riittävän vahvojen epäilyjen ollessa olemassa voidaan turvallisuudelle laittaa enemmän painoa kuin mahdollisuudelle saada ottaa vieraita vastaan valvonnatta. Näin siitäkin huolimatta, että pidän vangin oikeutta yksityiselämään merkityksellisenä ja että ihmissuhteet ovat tärkeitä myös vangin vapautumisen jälkeistä aikaa ja yhteiskuntaan sopeutumista ajatellen.

Aiemmassa, tämän päätöksen liitteenä olevassa ratkaisussani on kyse myös siitä, että vanki päättää alistaa hänen henkilökohtaista koskemattomuuttaan syvästi loukkaavaan henkilönkatsastukseen, vaikka sen peruste ja tarve olisi ollut ennakoita poistettavissa valvomalla tapaamisesta. Samoin tässäkin tapauksessa, jos eristämistarkkailun ja henkilönkatsastuksen perusteet olivat tiedossa jo ennen tapaamisen alkamista, nämä toimenpiteet olisivat olleet vältettävissä. Totesin liitteenä olevassa ratkaisussani tältä osin seuraavaa.

Vankeuslain yleisten periaatteiden mukaan virkatehtävät on suoritettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Käytävissä olevista asiakirjoista näkyy, että vankilan johtaja oli päivännyt päätöksen vangin henkilönkatsastukseen toimittamisesta päivää ennen valvomatonta tapaamista. Lääkäriin suorittamaan henkilönkatsastukseen kuului muun muassa vangin ruumiinonteloiden ja -aukkojen tutkiminen sekä röntgenkuvaus. Kyseessä on vakavasti vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuva toimenpide, joka olisi ollut vältettävissä, jos tapaamista olisi valvottu siten, että epäilty huumausaineiden luovuttaminen ei olisi ollut mahdollista.

Katson, että toimivaltuuksia on käytetty vastoin vankeuslain 1 luvun 6 §:ä, kun riittävän valvonnan sijasta on annettu tapaamisen toteutua siten, että henkilönkatsastukselle saatiin perusteet.

Myös eristämistarkkailulla puututaan voimakkaasti vangin perusoikeuksiin, erityisesti henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, kun hän on ympärivuorokautisesti tarkkailun alaisena, jolloin jopa hänen ulostamistaan valvotaan. Tällöinkin voidaan kysyä, onko vankilassa suoritettu virkatehtävät puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi, jos toimenpide kokonaisuudessaan olisi ollut vältettävissä ennakoita tapaamisen valvontaa lisäämällä.

Kun asiassa ei ole selvitetty, milloin eristämistarkkailun ja henkilönkatsastuksen perusteet tulivat - - - vankilan tietoon ja kun valvomattoman tapaamisen peruuttamista koskeva nimenomainen sääntely puuttuu, en kohdistu - - - vankilaan moitetta, mutta saatan yleisellä tasolla sen tietoon käsitykseni valvomattoman tapaamisen toteuttamisen sekä eristämistarkkailun ja henkilönkatsastuksen ongelmallisesta suhteesta. Viittaan myös siihen, mitä Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikkö on liitteenä olevan ratkaisun yhteydessä lausunut (liite 1).

Vaikka vangin mahdollisuus valvomattomaan tapaamiseen voi ja sen tuleekin nähdäkseni väistyä konkreettisten turvallisuusuhkien ollessa olemassa, on mielestäni perusteltua, että näitä kysymyksiä arvioidaan oikeusministeriössä parhaillaan käynnissä olevassa vankeuslainsäädännön tarkistamistyössä ja että viime kädessä lainsäätäjät ottaa niihin kantaa. Olen jo esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi, kuinka valvomattoman tapaamisen peruuttamiseen liittyvä sääntelyn tulkinanvaraisuus voitaisiin poistaa.

Yleisesti pidettäneen selvänä, että poistumisluvat ja valvomattomat tapaamiset ovat tyypillisimmät kanavat, joiden kautta vankiloihin kulkeutuu muun muassa huumausaineita. Lähtökohtana lainsäädännössä onkin, että vanki, jota ei pidetä riittävän luotettavana, ei yleensä voi saada valvomatonta tapaamista tai poistumislupaa. Toisaalta eristämistarkkailuun ja henkilönkatsastukseen turvauduttaneen useimmiten juuri valvomattoman tapaamisen tai poistumisluvan jälkeen, mikä käsitys syntyy myös - - - vankilan selvityksestä. Tämän päätöksen liitteenä olevassa ratkaisussa ja myös tässä päätöksessä on tullut esiin ongelma siitä, mikä on valvomattoman tapaamisen myöntämisen ja peruuttamisen sekä eristämistarkkailuun ja henkilönkatsastukseen määräämisen suhde, jos näiden toimenpiteiden perusteet ovat tiedossa jo tapaamisen alkaessa, kuten yleensä lienee asian laita. Vastaava kysymyksenasettelu voinee syntyä myös poistumisluvan osalta. Nähdäkseni vankeuslain tarkistamistyössä voitaisiin selvittää myös poistumislupien myöntämisen ja eristämistarkkailuun tai henkilönkatsastukseen määräämisen suhdetta ja sitä, onko sääntely tältä osin riittävän selvää.

Kuten totesin, tiedossani ei ole, millä perusteella - - - vankila on päätenyt siihen, ettei epäillyn huumausainerikoksen jatkumista pyritty estämään vaan sen sallittiin jatkua, eli että tapaaminen sai toteutua valvonnatta. Jos kyse oli siitä, että näin ajateltiin saatavan varma tieto siitä, syyllisyykö kantelija huumausainerikokseen, kuten epäiltiin, viittaan siihen, mitä olen liitteenä (liite 1)

olevassa aiemmassa päätöksessäni todennut. Rikosseuraamuslaitokselle ei ole säädetty oikeutta lykätä rikokseen puuttumista. Vankeuslain 1 luvun 2 §:ssä tavoitteena mainittu rikosten tekemisen estäminen vankeusaikana ei yleisenä periaatteena voi olla toimivaltasäännös mainitunkaltaiseen näytön hankkimiseen. Oikeudesta tällaiseen toimintaan tulee säätää nimenomaisesti. Lisäksi puuttumattomuus tilanteisiin, joissa henkilöiden turvallisuus voi vaarantua, on mielestäni hyvin moitittavaa. Korostan, että kannanottoni on yleisellä tasolla, eikä tiedossani ole perusteita moittia - - - vankilaa tältä osin.

3.2

Päätöksen perusteleminen

Kantelijaa koskeva eristämistarkkailupäätös on perusteltu seuraavasti: ”Epäillään tuovan laitokseen luvattomia aineita perhetapaamisesta”. Vankilan kanteluun antamassa selvityksessä on lisäksi esitetty edellä jaksossa 3.1 selostetut perusteet eristämistarkkailulle.

Selvityspyynnössäni - - - vankilan johtajalle totesin seuraavaa: ”Selvityksessä tulee ilmoittaa kantelijaan kohdistetun eristämistarkkailun tosiasia-perusteet ja se, onko ne päätöstä tehtäessä kirjattu johonkin.” Tähän pyyntöni kirjaamista koskevaan osaan ei ole otettu kantaa tai muutoinkaan esitetty muuta selvitystä kirjatuista päätösperusteista kuin edellä mainittu eristämistarkkailupäätös.

Perustuslaissa säädetään oikeusturvasta seuraavasti.

21 §

Oikeusturva

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Eristämistarkkailupäätöstä koskevat vankeuslaissa ja valtioneuvoston vankeudesta annetun asetuksessa säännökset on selostettu edellä kohdassa 3.1.

Vankeuslain 19 luvun 10 §:ssä säädetään vaitiolo-oikeudesta.

10 §

Vaitiolo-oikeus

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanotehtävissä toimivalla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä ei todistajana oikeudenkäynnissä tai esitutkinnassa kuultaessa ole velvollisuutta ilmaista hänelle hänen virkatehtävässään luottamuksellisen vihjetiedon antaneen vangin henkilöllisyyttä, jos vihjetieto koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettua huumausainerikosta. Vaitiolo-oikeutta ei kuitenkaan ole, jos vihjetiedon antanut suosuu henkilöllisyytensä ilmaisemiseen tai jos on ilmeistä, ettei tällaisen tiedon ilmaiseminen aiheuta vaaraa hänen, hänen lähiomaisensa tai muun läheisen turvallisuudelle. (17.6.2011/735)

Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä vihjetiedon antaneen vangin henkilöllisyyden ilmaistavaksi, kun syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta saattaa seurata kuusi vuotta vankeutta tai tätä ankarampi rangaistus, edellyttäen, että rikoksen selvittäminen tätä välttämättä vaatii eikä tiedon ilmaisemisesta voida perustellusti olettaa aiheutuvan vakavaa vaaraa tietoja antaneen, tämän lähiomaisen tai muun läheisen turvallisuudelle.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (JulkL) säädetään seuraavaa.

10 §

Tiedonsaanti salassa pidettävästä asiakirjasta

Salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon vain, jos niin erikseen tässä laissa säädetään. Kun vain osa asiakirjasta on salassa pidettävä, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule tietoon.

11 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

- 1) asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeitä yksityistä etua;
- 2) esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitettyyn tai laadittuun asiakirjaan ennen tutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämiselle;
- 3) esittelymuistioon, ratkaisuehdotukseen ja niihin verrattavaan muuhun asian valmistelua varten viranomaisen laatimaan asiakirjaan ennen kuin asian käsittely on kysymyksessä olevassa viranomaisessa päättynyt; ylioppilastutkintoa varten annetusta koevastauksesta sekä koevastauksen arvostelleen ylioppilastutkintolautakunnan määräämän arvostelijan henkilöllisyydestä tiedon voi saada kuitenkin vasta, kun ylioppilastutkintolautakunta on suorittanut lopullisen arvostelun;
- 4) viranomaisen oikeudenkäynnin osapuolena oikeudenkäyntiin valmistautumista varten laatimaan tai hankkimaan asiakirjaan, jos tiedon antaminen olisi vastoin julkisyhteisön tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettun yhteisön, laitoksen, säätön tai henkilön etua oikeudenkäynnissä;
- 5) tietoihin ulosottoasiassa ennen ulosmittauksen toimittamista ja omaisuuden haltuun saamista, jos tiedon antaminen tuntuvasti vaikeuttaisi täytäntöönpanoa, eikä muihin kuin velallisen taloudellista asemaa koskeviin tietoihin, ellei tietoja tarvita takaisinsaantikanteen tai ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 26 §:ssä tarkoitetun kanteen nostamista varten; (15.6.2007/713)
- 6) julkisessa hankinnassa toisen ehdokkaan tai tarjoajan liike- tai ammattisalaisuutta koskeviin tietoihin; tieto tarjousten vertailussa käytetystä hinnasta ja muusta tekijästä on kuitenkin aina annettava; (17.6.2011/701)
- 7) todistajan, asianomistajan tai asianosaisen taikka rikosilmoituksen, lastensuojelulain (683/1983) 40 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tai muun niihin verrattavan viranomaisen toimenpiteitä edellyttävän ilmoituksen tekijän salassa pidettäviin osoite-, puhelin- ja muihin vastaaviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan, asianomistajan tai asianosaisen tai ilmoituksen tekijän turvallisuutta, etuja tai oikeuksia; eikä (30.3.2007/385)
- 8) sen asiakirjan salassa pidettyyn osaan, jonka julkisuuden määräytymistä asia koskee. (30.3.2007/385)

Jos asiakirja kuuluu oikeudenkäyntiaineistoon, asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin on voimassa, mitä siitä säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (370/2007) ja oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa (381/2007). (30.3.2007/385)

Mitä tässä pykälässä säädetään asianosaisesta, ei koske sitä, jonka muutoksenhakuoikeus perustuu yksinomaan kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen. (30.3.2007/385)

12 §

Oikeus saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta

Jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyn rajoituksen, jollei laissa toisin säädetä.

18 §

Hyvä tiedonhallintatapa

Viranomaisen tulee hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muusta tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä sekä tässä tarkoituksessa erityisesti:

- 1) pitää luetteloa käsiteltäviksi annetuista ja otetuista sekä ratkaistuista ja käsitellyistä asioista tai muu-

toin huolehtia siitä, että sen julkiset asiakirjat ovat vaivattomasti löydettävissä;

2) laatia ja pitää saatavilla kuvaukset pitämistään tietojärjestelmistä sekä niistä saatavissa olevista julkisista tiedoista, jollei tiedon antaminen ole vastoin 24 §:n tai muun lain säännöksiä;

3) selvittää tietojärjestelmien käyttöönottoa sekä hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä uudistuksia valmisteltaessa suunniteltujen toimenpiteiden vaikutus asiakirjojen julkisuuteen, salassapitoon ja suojaan sekä tietojen laatuun samoin kuin ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin tietoon liittyvien oikeuksien ja tiedon laadun turvaamiseksi sekä asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen suojan järjestämiseksi;

4) suunnitella ja toteuttaa asiakirja- ja tietohallintonsa samoin kuin ylläpitämänsä tietojärjestelmät ja tietojenkäsittelyt niin, että asiakirjojen julkisuus voidaan vaivattomasti toteuttaa ja että asiakirjat ja tietojärjestelmät sekä niihin sisältyvät tiedot arkistoidaan tai hävitetään asianmukaisesti ja että asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen suoja, eheys ja laatu turvataan asianmukaisin menettelytavooin ja tietoturvallisuusjärjestelyin ottaen huomioon tietojen merkitys ja käyttötarkoitus sekä asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin kohdistuvat uhkatekijät ja tietoturvallisuusstoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset;

5) huolehtia siitä, että sen palveluksessa olevilla on tarvittava tieto käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen antamisesta ja käsittelyssä sekä niiden ja asiakirjojen ja tietojärjestelmien suojaamisesta noudatettavista menettelyistä, tietoturvallisuusjärjestelyistä ja tehtävänjaosta, samoin kuin siitä, että hyvän tiedonhallintavan toteuttamiseksi annettujen säännösten, määräysten ja ohjeiden noudattamista valvotaan.

2 momentti on kumottu L:lla 10.6.2011/635.

Arkistotoimen tehtävistä on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

Omana kannanottonani esitän seuraavaa.

- - - vankila on menetellyt virheellisesti, kun se on laiminlyönyt eristämistarkkailupäätöksen perusteiden riittävän kirjaamisen. Päätöksen perusteet eivät käy ilmi päätöslomakkeesta eikä niitä ole nimenomaisesti kysymyksestäni huolimatta esitetty kirjatun muuallekaan.

Lain mukaan päätös vangin eristämistarkkailuun sijoittamisesta on tehtävä kirjallisesti. Asetuksella on täsmennetty kirjaamisvelvoitetta. Asetuksen mukaan muun muassa eristämistarkkailun peruste on kirjattava.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että velvoite tehdä kirjallinen päätös edellyttää ainakin päätöksen pääasiallisten tosiasia-perusteiden kirjaamista. Havaintojeni mukaan perusteluna käytetään usein oikeusohjeen abstraktin sanamuodon toistamista, vaikka se ei riitä täyttämään velvoitetta perusteen kirjaamisesta.

Tosiasiallisten päätöspäätösten kirjaaminen on merkityksellistä ainakin seuraavista syistä. Perusteluilla on merkitystä viestinnän osapuolten oikeusturvan toteutumiseen sekä viranomais toimintaa kohtaan tunnetun yleisen luottamuksen kannalta. Perustelujen sisältämä informaatio mahdollistaa päätöksen lainmukaisuuden jälkikäteisen arvioimisen. Tiedonsaaminen turvaa hyvän ja avoimen hallinnon toteutumista. Lisäksi perusteiden ilmoittamisvelvoite turvannee osaltaan myös viranomaisen itsekontrollia lisäämällä ainakin jonkinasteista ratkaisun oikeudellisen kestävyden pohtimista.

Viime kädessä riittävän kirjaamisen velvoite sisältyy perustuslain 21 §:ssä turvattuun hyvän hallinnon vaatimukseen. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti. Asianmukaiseen käsittelyyn kuuluu oikeus saada perusteltu päätös, mihin puolestaan kuuluu se, että päätöksen kaikki perustelut tuodaan julki. Perustelujen on oltava riittävän selkeitä, yksilöityjä ja ymmärrettäviä, jotta niistä selviää, mitkä kaikki seikat ovat johtaneet ratkai-

suun. Periaate koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Perustelujen avulla voidaan myös myöhemmin arvioida, onko viranomaisen käyttänyt harkintavaltaansa laillisissa rajoissa.

Eräät vankeja koskevat päätökset saattavat joskus ainakin osittain perustua seikkoihin, joita ei päätöksentekijän näkemyksen mukaan voi ilmoittaa vangille. On kestävä ajatus, että ne päätöspäätökset, joita ei jostakin syystä katsota voivan esittää päätöksen kohteena olevalle vangille, voitaisiin jättää kokonaan kirjaamatta. Tällöin päätöksen lainmukaisuus ei ole jälkikäteen kontrolloitavissa. Perustuslain 21 §:n asettama oikeus oikeusturvaan tarkoittaa myös sitä, että toiminnan pitää olla valvottavissa, mikä edellyttää muun muassa päätöksien riittävä täsmällisyyttä. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan voidaan joissakin tapauksissa olla mahdollista, että jopa vankia itseään koskevat tiedot, esimerkiksi eristämistarkkailupäätöksen perusteet, pidetään häneltä salassa. Päätöspäätökset tulee näissäkin tapauksissa kirjata. Tällöin sen ratkaiseminen, onko vangilla oikeus nähdä itseään koskevat tiedot, kuuluu viime kädessä tuomioistuimelle, edellä mainitun lain (JulkL) mukaisesti.

Tosiasiaperusteiden kirjaaminen päätökseen ei siis aina tarkoita sitä, että nekin tiedot, joiden osalta vankilan mielestä on tarve ja lainmukaiset edellytykset pitää ne salassa vangilta itseltään, tulisi antaa hänelle. Olen eräissä aiemmassa ratkaisussani todennut seuraavaa.

"Peruslähde on, että ellei käsillä ole laista sinänsä johdettavissa olevaa välttämättömiin syihin perustuvaa kieltäytymisperustetta, tiedon antamisessa tulee noudattaa avoimuutta.

Tarvittaessa vankia tulee myös neuvoa pyytämään tieto toimenpidettä koskevan päätöksen sisällöstä, jolloin hänellä on mahdollisuus saada viranomaisen valituskelpoinen ratkaisu siitä, onko asiakirjassa salassa pidettävää tietoa." (päätös 29.8.2008, dnro 933/4/07)

On rikosseuraamusviranomaisten ratkaistavaksi kuuluva asia, kuinka päätös laaditaan siten, että siitä kyetään esittämään vangille hänelle julkinen osa, mutta tarvittaessa myös pitämään salassa ne tiedot, jota ei katsota voitavan antaa hänelle. Totean kuitenkin, että päätösasiakirjan tulee muodostaa kokonaisuus, jonka kaikki osat ovat vaivatta löydettävissä. Viitataan myös siihen, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään hyvästä tiedonhallintavasta sekä arkistotoimesta säädettyyn.

Havaintojeni mukaan rikosseuraamusviranomaisille on toisinaan saattanut olla epäselvää, mitä tosiasiaperusteilla tarkoitetaan. Tosiasiaperusteilla tarkoitetaan tässä tapauksessa niitä syitä, joiden perusteella on epäilty, että kantelija "tuo laitokseen luvattomia aineita perhetapaamisesta". Kyse on siitä, millä perusteella päätöksentekijä on päätenyt siihen, että hänellä on perusteltua syytä epäillä vangin kuljettavan kehossaan laissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Se päätöksessä ainoana perusteena mainittu seikka, että vangin on epäilty tuovan laitokseen luvattomia aineita, on johtopäätös joistakin päätöksentekijällä olleista tiedoista eli päätöksen tosiasiaperusteista. Päätöksen tulee aina sisältää myös tosiasiaperusteet eikä edellä mainitun kaltainen johtopäätöksen ilmoittaminen riitä.

Olen aiemminkin kiinnittänyt - - - vankilan huomiota päätösten perustelemiseen. Kehon sisäistä salakuljetusta koskevassa asiassa olen todennut esimerkiksi 31.3.2006 antamassani ratkaisussa (dnro 3247/4/04), että päätöksen olennaisten perusteiden tulisi ilmetä päätösasiakirjasta. Myös - - - vankilaan 20.10.2011 tehdyn tarkastuksen tarkastushavaintona olen kiinnittänyt vankilan huomiota eristämistarkkailupäätösten tosiasiallisten perusteiden kirjaamisvelvoitteeseen, mikä on kuitenkin tapahtunut tässä kantelussa tarkoitettujen päätösten tekemisen jälkeen.

Eristämistarkkailupäätökset yleisemmin

Kantelija epäili, että - - - vankilassa tehdään perusteettomia eristämistarkkailupäätöksiä. Pyysin - - - vankilaa selvittämään, kuinka monta eristämistarkkailupäätöstä vankilassa oli tehty vuonna 2010 ja kuinka monessa näistä tapauksista voitiin todeta vangin yrittäneen kuljettaa kehonsa sisällä vankeuslain 18 luvun 4 §:ssä tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Selvityksen mukaan vuonna 2010 eristämistarkkailuun sijoitetuista 31:stä vangista kolmelta löytyi luvattomia aineita tai esineitä. Lisäksi eristämistarkkailu epäonnistui vankilan mukaan joidenkin kohdalla siten, että heillä todennäköisesti heidän eristämistarkkailuajankautensa ja tuolloin tehtyjen havaintojen perusteella oli hallussaan luvattomia aineita tai esineitä, mutta he onnistuivat hävittämään ne.

Eristämistarkkailun avulla on vuonna 2010 varsin harvoin onnistuttu saamaan vangin hallusta pois luvattomia aineita tai esineitä. Eristämistarkkailun jääminen tuloksettomaksi ei sinänsä merkitse sitä, että eristämistarkkailupäätös olisi ollut perusteeton. Laissa ei edellytetä, eikä asian laatu huomion ottaen voikaan edellyttää, että päätöksentekijällä on täysi varmuus siitä, että vankilla on kehonsa sisällä laissa tarkoitettuja luvattomia aineita tai esineitä. Vankilan mukaan vuosittainen vaihtelu on myös suurta ja esimerkiksi vuonna 2008 löydöksiä saatiin noin 70 prosentissa eristämistarkkailuja.

En ainakaan tässä yhteydessä katso olevan perusteita ryhtyä selvittämään asiaa enempää.

3.4

Eristämistarkkailun olosuhteet

Kantelija arvostelee eristämistarkkailuun liittyvää kameravalvontaa, sellin valojen palamista ympäri vuorokauden, wc-asiointia vartijoiden läsnä ollessa ja tähän liittyvää riisuttamista ja vaatteiden tutkimista. Kantelija katsoo, että kyseessä on ”kovennettu kurinpitorangaistus”.

Eristämistarkkailun tavoitteena on saada vangin hallusta pois ne aineet tai esineet, joita tämän epäillään kuljettavan kehonsa sisällä. Tämä edellyttää intensiivistä valvontaa. - - - vankilan esittämän eristämistarkkailua koskevan ohjeistuksen mukaan sellin valoja voidaan himmentää, kuitenkin niin, että tästä ei muodostu esteitä valvonnalle. Käytettävissäni olevan tiedon perusteella minulla ei tältä osin ole aihetta epäillä lainvastaista menettelyä.

Kantelija esittää myös, että eristetyille ei suoda mitään normaaleja virikkeitä, kuten esimerkiksi tv, radio ja sanomalehti ja että luettavaa saa ottaa vain yhden kirjan kerrallaan hyvin suppeasta valikoimasta. Kantelijan mukaan vanki puetaan haalariin, joka on muunnelma pakkopaidasta. Kantelija kertoo, että sellin kalustus on karu: betonilattialla 3 cm paksu muovilla päällystetty patja sekä likaiset peitto ja tyyny. Seinät ovat kantelijan mukaan ulostetahroissa sekä ikkunan lasi valkoista siten, että siitä ei näe ulos.

Eristämistarkkailussa on kyse siitä, että vanki sijoitetaan asuinsellinsä sijaan kameravalvottuun selliin, jossa häntä voidaan tarkkailla teknisellä ja muulla valvonnalla ympärivuorokautisesti. Kuten edeltä kohdasta 3.1 käy ilmi, laissa ei oteta muilta osin kantaa eristystarkkailun olosuhteisiin tai sen täytäntöönpanoon ja asetuksessa puolestaan säännellään lähinnä kirjaamiseen liittyviä seikkoja.

Tietojeni mukaan eristämistarkkailun olosuhteet ovat yleensä erittäin karut verrattuna vankien normaaleihin asuinolosuhteisiin. Vankeuslaissa edellytetään kuitenkin, että vankeuden täytännönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Lisäksi vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Pidän tärkeänä sitä, että eristämistarkkailun aikana vankiin ei kohdistettaisi sellaisia rajoituksia, jotka eivät ole perusteltuja ja tarpeellisia eristämistarkkailun tavoitteen toteutumisen kannalta. Kun tavoitteena on saada vangin hallusta pois hänellä mahdollisesti kehossaan olevat luvattomat aineet tai esineet, rajoitukset voivat perustua lähinnä siihen, että vanki on valvottavissa riittävän tarkasti, jotta hän ei voi kätkeä tai hävittää luvattomia esineitä tai aineita.

Eristämistarkkailun valvonnan onnistumisen kannalta onkin perusteltua, että eristysselellin varustusta ja vangin haltuun annettavien tavaroiden määrää on rajoitettu, jolloin pystytään minimoimaan riski siitä, että vanki valvonnasta huomaamatta piilottaisi, hävittäisi tai nielisi kiellettyjä aineita tai esineitä. Kun vanki on ympärivuorokautisessa kameravalvonnassa tilannetta varten erikseen rakennetussa sellissä, jota henkilökunnalla on mahdollisuus tarkastaa aina tarvittaessa, valvonnan vaatimuksia ei nähdäkseni ole kuitenkaan perusteltua "ylikorostaa" suhteessa vangin oikeuksien rajoittamiseen.

- - - vankila ei ole yksityiskohtaisesti ottanut kantaa kantelijan eristämistarkkailun olosuhteista esittämään arvosteluun. Vankilan selvityksen mukana on vain toimitettu henkilökunnalle osoitettu kirjallinen ohjeistus ja vangeille tarkoitettu tiedote. Näin ollen käytettävissäni ei ole rikosseuraamuslaitoksen kommenttia kaikkiin väitteisiin.

Edellä rajoitusten välttämättömyydestä ja suhteellisuudesta lausumani huomioon ottaen en näe perusteita sille, että vangilla ei olisi mahdollisuutta radio- ja tv-ohjelmien sekä sanomalehtien seuraamiseen ja haluamansa kirjallisuuden lukemiseen. Tämä ei estäne tai vaikeuttane valvontaa. - - - vankilan ohjeistuksessa todetaan, että eristämistarkkailussa vangilla on oikeus pitää hallussaan kohtuullinen määrä kirjallisuutta ja lehtiä, kirjoitustarvikkeita sekä tupakointivälineet. Kantelijan väitteisiin, että kirjavalikoima, josta luettavaa saa valita, on hyvin suppea ja sisältää lähinnä uskonnollista kirjallisuutta, ja ettei sanomalehtiä saa haltuun, ei ole otettu kantaa. Tämän vuoksi viittaan seuraaviin, jo aiemmissa ratkaisuisiani esittämiini kannanottoihin lukemisen ja muun omaisuuden haltuun saamisen osalta.

Selvityksen mukaan tarkkailuselliin ei anneta lukemista, koska kaikki ylimääräinen materiaali voi edesauttaa mahdollisten luvattomien aineiden piilottamisessa tai hävittämisessä. Aluevankila korosti, että eristämistarkkailu on poikkeuksellinen ja yleensä varsin lyhytaikainen turvaamistoimenpide ja mitä moninaisimmat esineet mahdollistavat aineiden sotkemisen, hävittämisen tai piilottamisen, joiden poistumista vangin kehosta on nimenomaan tarkoitus tarkkailla. Tämän vuoksi aluevankila piti ratkaisua perusteltuna, vaikka piti asiaa sinänsä ongelmallisena vangin kannalta.

Vankeuslain 11 luvun 4 §:ssä säädetään kirjaston käytöstä. Sen mukaan vangeille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon. Tarkkailussa, eristämistarkkailussa ja erillään pitämisen kohteena olevien vankien kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin. Eristämis-tarkkailuun sijoittaminen ei siten muulla tavoin rajoita vangin kirjaston-käyttöoikeutta, kuin että hän ei itse pääse käymään vankilan kirjastossa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hänelle on annettava lainausluettelo kirjaston kirjoista ja hän voi sillä lainata haluamansa kirjat. Kirjastonkäyttöoikeuden on katsottava pitävän sisällään sen, että vangilla on oikeus myös saada haltuunsa lainaamansa kirja.

Eristämistarkkailun valvontatarpeen kannalta on sinällään varmastikin perusteltua, että vangin haltuun annettavan kirjallisuuden ja muun luettavan määrää voidaan rajoittaa. Vankeuslain 11 luvun 4 §:n säännös huomioiden en pidä mahdollisena täydellisen kiellon asettamista kirjojen ja muun luettavan antamiselle vangille.

Eristämistarkkailun osalta ei ole omia säännöksiä vangin haltuun annettavasta omaisuudesta. Käsitteeni mukaan tämä tarkoittaa sitä, että omaisuuden hallussapitoa koskevat ratkaisut on tehtävä vankeuslain 9 luvun 1 §:n perusteella ja mukaisesti. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä, jos esineen tai aineen hallussapidosta vankilan tai vankilan osaston olosuhteet ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa vankilan yleiselle järjestykselle. Säännös mahdollistaa nähdäkseni siten eristystarkkailun olosuhteiden ja valvonnan tarpeen huomioimisen hallussapitopäätöstä tehtäessä.

Käsitteeni mukaan mikäli vangille ei anneta haltuun hänen suullisesti pyytämäänsä omaa kirjaansa tai muuta luettavaa, hänet olisi tullut ohjata halutessaan tekemään pyyntö omaisuuden haltuun saamisesta kirjallisesti, jolloin hänelle olisi ollut annettava kirjallinen oikaisuvaatimuksen sisältävä päätös asiassa.

Edellä todetun perusteella en näe perustetta vankilan käytännölle olla antamatta vankien haltuun lukemista eristämistarkkailuun. Katson asiassa menetellyn virheellisesti, kun kantelijalle on kieltäydytty antamasta luettavaa eristämistarkkailun aikana.

Myöskään tv- ja radio-ohjelmien seuraamista koskevaan väitteeseen ei selvityksessä ole otettu kantaa. Käytettävissäni olevan tiedon perusteella en näe estettä tälle, kuten edellä totesin.

Kantelija arvostelee myös vuodevaatteita likaisiksi, patjaa ohueksi ja selliä epäsiistiksi. Näihin väitteisiin selvityksessä ei ole otettu kantaa. - - - vankilan ohjeistuksen mukaan sellin siisteys tulee tarkastaa ennen vangin sijoittamista selliin, tämä tarkastus tulee kirjata ja mahdolliset puutteet varustuksessa tai epäsiisteys tulee korjata välittömästi. - - - vankilaan vuosina 2011, 2009 ja 2008 tehdyillä oikeusasiamiehen tarkastuksilla ei ole kirjattu havaintoja siitä, että eristämistarkkailuun käytetyt sellit olisivat olleet kantelijan väittämin tavoin epäsiistejä. Eristysosaston selleissä tultaneen käymään myös tulevilla tarkastuksilla. Nämä kantelijan väitteet eivät ainakaan tässä vaiheessa anna minulle aihetta toimenpiteisiin. Totean kuitenkin, että paksumman patjan tarjoamiselle ei liene valvonnallisia esteitä. Patjan muovipäällyste sen sijaan lienee perusteltu valvonnan ja tarkastamisen tehokkuuden näkökulmasta. Tältäkin osin käytettävissäni ei kuitenkaan ole ollut Rikosseuraamuslaitoksen kannanottoa.

Kantelija arvosteli myös sitä, että eristystarkkailusellin ikkunan lasi on valkoista siten, että siitä ei näe ulos. Tältäkin väitettä ei ole selvityksessä kommentoitu. Viimeisimmissä - - - vankilan tarkastuksista laadituissa pöytäkirjoissa ei ole merkintöjä eristystarkkailuun tarkoitettujen sellien ikkunoista. Lähtökohta kuitenkin on, että kaikkiin selleihin pitää tulla luonnonvalo. Olen eräissä aiemmassa ratkaisussani todennut seuraavaa.

Selvityksen mukaan eristystarkkailusellin ikkuna on peitetty vanerilevyllä estämään luvattomien aineiden tai esineiden hävittämistä ikkunan särkemällä. Aluevankilan lausunnossa katsottiin, että eristämistarkkailusellissä on perusteltua voida varmistua ikkunan kiinnipysymisestä ja särkymättömyydestä, mutta sellistä tulee kuitenkin voida nähdä luonnonvaloa ainakin jonkin verran. Aluevankila katsoi, että vankilan tulee löytää jokin muu keino estää ikkunan rikkominen.

Vankeuslaissa ei nimenomaisesti ole otettu kantaa siihen, että vangin asuttamaan selliin pääsee riittävästi luonnonvaloa. Euroopan neuvoston vankilasääntöjen artiklan 18.2 mukaan kaikissa rakennuksissa, joissa vankien on asuttava, työskenneltävä tai kokoontuttava on oltava riittävän suuret ikkunat, jotta vankien on normaaliolosuhteissa mahdollista lukea tai työskennellä luonnonvalossa, ja niiden kautta on saatava raitista ilmaa, jollei käytössä ole riittävää ilmastointijärjestelmää.

Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) käsittelee CPT Standards –julkaisun (rev 2009) 30 artiklassa luonnon valon ja raittiin ilman saantia. CPT katsoo, että vangeilta ei missään tilanteissa saa riistää luonnonvaloa. Artiklassa todetaan seuraavaa.

The CPT frequently encounters devices, such as metal shutters, slats, or plates fitted to cell windows, which deprive prisoners of access to natural light and prevent fresh air from entering the accommoda-

tion. They are a particularly common feature of establishments holding pre-trial prisoners. The CPT fully accepts that specific security measures designed to prevent the risk of collusion and/or criminal activities may well be required in respect of certain prisoners. However, the imposition of measures of this kind should be the exception rather than the rule. This implies that the relevant authorities must examine the case of each prisoner in order to ascertain whether specific security measures are really justified in his/her case. Further, even when such measures are required, they should never involve depriving the prisoners concerned of natural light and fresh air. The latter are basic elements of life which every prisoner is entitled to enjoy; moreover, the absence of these elements generates conditions favourable to the spread of diseases and in particular tuberculosis.

Katson vankilan menetelleen virheellisesti estäessään luonnon valon pääsyn selliin. Yhdyn aluevankilan kannanottoon ja katson, että vankilan tulee löytää toinen keino estää vankia ikkunan kautta hävittämättä luvattomia aineita. Minun on myös vaikea uskoa, että luvattomien esineiden hävittämisen ongelmaa ei voitaisi tapauksessa ratkaista muulla tavoin kuin vankila on sen ratkaissut.

CPT:n tarkastuskäynnistä - - - vankilassa vuonna 2008 laaditussa pöytäkirjan osuudessa ei ole mainintaa eristystarkkailuun käytettävien sellien ikkunoista. Vaikka kantelijan väitteestä ei ole esitetty selvitystä, saatan - - - vankilan tietoon edellä luonnonvalon pääsystä selliin esittämäni.

Kantelija arvosteli myös niin sanotun tarkkailuhaalarin käyttöä. Lokakuussa 2011 - - - vankilaan tehdyllä tarkastuksella oikeusasiamiehen kanslian edustajille on ilmoitettu, että haalareita ei ole käytetty pitkään aikaan. Lisäksi olen 2.6.2010 ottanut omana aloitteena tutkittavaksi tarkkailuhaalareiden käytön lainmukaisuuden. Tämän vuoksi en katso olevan aihetta tutkia tarkkailuhaalarin käyttöä tässä yhteydessä erikseen.

Lopuksi totean, että olen jo erään aiemman ratkaisuni (dnro 1308/4/09) yhteydessä saattanut oikeusministeriön tietoon käsitykseni, että olisi perusteltua säätää eristämistarkkailun täytäntöönpanosta tämän hetkistä tarkemmin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen eristämistarkkailupäätöksen perustelujen kirjaamisen laiminlyönnistä - - - vankilan tietoon. Saatan vankilan tietoon myös kohdassa 3.1 ja 3.4 lausumani käsitykset. Tässä tarkoituksessa lähetän - - - vankilan johtajalle ja apulaisjohtajalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätökseni tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja oikeusministeriölle.

LIITE 1

Dnro 3857/4/10

Ote päätöksestä (26.4.2012, dnro 3620/2/09)

VALVOMATTOMAN TAPAAMISEN PERUUTTAMINEN

1

OMA ALOITE

Erään kanteluasian yhteydessä saamieni tietojen perusteella vaikutti siltä, että vangin tiedettiin pyytäneen vankilan ulkopuolista henkilöä tuomaan huumausaineita vankilaan valvomattoman tapaamisen yhteydessä. Tästä huolimatta valvottoman tapaaminen toteutettiin. Tapaamisen jälkeen vanki määrättiin henkilönkatsastukseen.

Otin omana aloitteena tutkittavaksi sen, että vankila mahdollisesti epäillyn rikoksen tapahtumisen ja puuttui asiaan vasta jälkikäteisesti, jolloin puuttumiskeinona oli vangin henkilökohtaista koskemattomuutta vakavasti loukkaava toimenpide.

Pyytäessäni asiasta lausuntoa Rikosseuraamusvirastolta (nykyään Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö) totesin myös, ettei valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta ole säännöksiä ja pyysin arvioimaan sääntelytarvetta.

2

SELVITYS

- - -

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeita

- - -

3.2

Selvitys ja lausunto

Vankilan johtaja totesi selvityksessään muun muassa seuraavaa.

"Tässä tapauksessa valvomattoman tapaamisen peruuttaminen olisi todennäköisesti johtanut poliisin suorittaman rikostutkinnan vaarantumiseen. Samalla se oli[si] tuonut ongelmia yhteistyöhön poliisin ja vankeinhoitoviranomaisten välille. - - - Tässä tapauksessa ongelmallista on valvomattoman tapaamisen epääminen. Tietenkin on tarkoituksenmukaista peruuttaa valvottoman tapaaminen, jos epäily riittää peruuttamiseen. Rikosten estämisen kannalta tämä olisi paras vaihtoehto. Asia kaipaa selkeää ohjeistusta."

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö lausui muun muassa seuraavaa.

Henkilökatsastuksen määrääminen tilanteessa, jossa vangille myönnetty perhetapaaminen toteutetaan ja vanki määrätään perhetapaamisen jälkeen henkilökatsastukseen jo ennen tapaamista olleen rikosepäilyn johdosta on ongelmallista niin vangin henkilökohtaisen koskemattomuuden kuin vankeuslaissa säädetyn rikosten estämisyrittämisen kannalta.

Henkilökatsastus voidaan määrätä jos laissa säädetty edellytykset täyttyvät. Vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei voida puuttua ilman riittävää perustetta. Henkilökatsastuksen edellytykseksi asetettu todennäköisin syin -edellytys suojaa osaltaan vangin henkilökohtaista koskemattomuutta. Vaikka rikosepäilyn tueksi esitettyjen tosiseikkojen arvioinnin jälkeen päädyttäisiin siihen, että henkilökatsastuksen määräämiselle olisi perusteet, tulee harkita, olisiko tapaaminen peruutettava epäilyn johdosta. Tapaamisen toteuttamista ja henkilökatsastukseen määräämistä ei voida pitää ainakaan säännönmukaisena menettelytapana.

Valvomaton tapaaminen voidaan myöntää, jos tapaamisesta ei aiheudu haittaa vankilan järjestykselle ja toiminnalle. Vankeuslaissa ei ole säännöksiä valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta. Kun otetaan huomioon valvomattoman tapaamisen myöntämisen edellytykset lähtökohtaisesti peruuttaminen tulee kysymykseen tilanteessa, jossa vankilan järjestykselle ja turvallisuudella aiheutuisi haittaa tapaamisen toteutumisesta. Valvomattomia tapaamisia joudutaan toisinaan vankiloissa peruuttamaan. Kun laissa ei ole säännöksiä valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta, voi päätöksentekijällä olla aiheellisesti epäselvyyttä siitä millaiset perusteet riittävät valvomattoman tapaamisen peruuttamiseen. Vaikka valvomattoman tapaamisen peruuttamisen lähtökohta onkin johdettavissa valvomattoman tapaamisen myöntämisen edellytyksistä, peruuttamista koskevaa tarkka sääntely olisi omiaan selventämään tilannetta.

Kun vankila ennen tapaamista saamansa tiedon perusteella katsoo, että vankia voidaan todennäköisin syin epäillä rikoksesta eli että perusteet henkilökatsastuksen määräämiselle ovat olemassa, voidaan Rikosseuraamuslaitoksen käsityksen mukaan tällaisen rikosepäilyn perusteella lähtökohtaisesti arvioida tapaamisesta aiheutuvan sellaista haittaa vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle, jonka vuoksi tapaaminen voidaan peruuttaa. Tältä osin on myös huomattava, että valvomattoman tapaamisen peruuttaminen on vangin kannalta vähäisempi toimenpide kuin henkilökatsastukseen määrääminen. Vankilan selvityksessä on pidetty tarkoituksenmukaisena, että valvomaton tapaaminen peruutetaan, jos epäily riittää tapaamisen peruuttamiseen.

Vankilalla on myös mahdollisuus evätä tapaaminen tapaajalta tai tapaaminen voidaan järjestää erityisvalvottuna, jos vankeuslain 13 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Vankilalla on myös ennen tapaamista mahdollisuus ilmoittaa rikosepäilyistään poliisille, joka voi ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin tapaajan suhteen.

Vankilalla on mahdollisuus myös käyttää kiellettyjen aineiden havaitsemiseksi henkilökohtaiseen koskemattomuuteen vähemmän kohdistuvia toimenpiteitä, kuten eristämistarkkailuun sijoittamista. Tältä osin on tosin todettava, että jos vankiin kohdistuu jo ennen tapaamista rikosepäily, myös eristämistarkkailuun sijoittaminen tapaamisen jälkeen merkitsee sitä, että vankila mahdollistaa kiellettyjen aineiden tuonnin vankilaan ja pyrkii saamaan ne eristämistarkkailun avulla pois vankilasta.

Vankilan selvityksen mukaan kysymyksessä olevassa tapauksessa tapaamisen peruuttaminen olisi johtanut poliisin suorittaman rikostutkinnan vaarantumiseen, mikä olisi puolestaan tuonut ongelmia poliisin ja vankilaviranomaisten yhteistyöhön. Poliisin tehtävänä on suorittaa rikostutkin-

ta. Vankilaviranomaisten ja poliisin yhteistyö on tärkeää, mutta vankeinhoitoviranomaisten taholta tapahtuva epäillyn tulevan rikoksen estämättä jättäminen on ongelmallista.

Vankilan menettely on ristiriidassa vankeuden täytäntöönpanolle asetetun rikosten estämistavoitteen kanssa. Sinänsä pyrkimys saada huumausaineet pois ennakolta voidaan nähdä laajemmin osa rikosten estämistavoitetta ja huumausaineiden pääsyn estäminen vankilaan on omiaan vaikuttamaan myönteisesti vankien ja vankilahenkilökunnan turvallisuuteen sekä vankilan järjestykseen yleensä.

Yhteenvetona Rikosseuraamuslaitos toteaa, että lähtökohtaisesti tapaamista ei tulisi sallia, vaan se tulisi peruuttaa tilanteessa, jossa vankila jo ennen tapaamista epäilee vangin syyllistyvän tapaamisen yhteydessä sellaiseen rikokseen, jonka johdosta olisi perusteet tapaamisen jälkeen suorittaa henkilönkatsastus.

3.3

Kannanotto

Yleistä

Vankeuden täytäntöönpanolle laissa määriteltyjen tavoitteiden kannalta ei nähdäkseen voida esittää mitään perusteita sille, että epäillyn rikoksen sallittiin jatkua, minkä seurauksena lisäksi päätettiin kohdistaa vankiin hänen henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa syvästi kajoavia toimenpiteitä.

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on muun muassa estää rikosten tekeminen rangaistus-aikana. Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille.

Nyt kyseessä olevassa tapauksessa vankila on tarkoituksellisesti mahdollistanut sen, että vangin vierailija saattaisi tuoda vankilaan huumausaineita ja luovuttaa ne vangille, mahdollisesti tämän itsensä käytettäväksi tai myös muille jaeltavaksi. Ainakin vangin ja hänen vierailijansa oma käyttö olisi valvomattoman tapaamisen yhteydessä voinut toteutua, jos vierailijalla olisi ollut mukanaan huumausaineita. Periaatteessa myös huumausaineiden levittäminen vankiyhteisössä olisi voinut olla mahdollista, koska toisinaan on väitetty, että vankiin kohdistettavilla henkilöntarkastuksella, henkilönkatsastuksella ja eristämistarkkailulla ei aina kyetä löytämään ja saamaan pois vangin halussa olevia huumausaineita. Lisäksi huumausaineen käytöstä tai sen kehonsisäisestä kätke misestä olisi voinut aiheutua terveyden- tai jopa hengenvaara vangille.

Saadun selvityksen perusteella jää epäselväksi, mihin vankila menettelyllään pyrki. Vankilan selvityksen mukaan valvomattoman tapaamisen peruuttaminen olisi todennäköisesti johtanut poliisin suorittaman rikostutkinnan vaarantumiseen. Rikosseuraamuslaitoksella on oma tehtävänsä ja omat tavoitteensa, joihin sen tulee toimintansa perustaa. Vaikka viranomaisten välinen yhteistyö on tärkeää, ei sillä ilman tähän selvästi oikeuttavaa säännöstä voida perustella kunkin hallinnon alan toimintaa ohjaavien säännösten sivuuttamista.

Voimassa oleva lainsäädäntö sallii poliisin tietyin edellytyksin, poliisilain 3 luvussa tarkoitettuja tiedonhankintatoimenpiteitä suoritettaessa siirtää puuttumista tekeillä olevaan rikokseen (poliisilaki 1 luku 5 § 1 mom, *toimenpiteen siirtäminen*). Uudessa, 1.1.2014 voimaan tulevassa poliisilaisissa on vastaava säännös (5 luku 46 §, *salaisen tiedonhankinnan suojaaminen*). Lisäksi 1.1.2014 voimaan tuleviin pakkokeinolakiin ja esitutkintalakiin on otettu säännökset tilanteista,

joissa poliisilla on oikeus tietyin edellytyksin siirtää puuttumista rikokseen tai lykätä toimenpiteitä tutkittavana olevan rikoksen selvittämiseksi (pakkokeinolaki 10 luku 47 §, *salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen*, ja esitutkintalaki 3 luku 12 §, *esitutkintatoimenpiteiden siirtäminen*). Rikosseuraamuslaitoksen osalta mitään vastaavaa oikeutta ei ole.

Vankilan menettely on nähdäkseni ongelmallinen myös hallinnossa noudatettavan tarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta. Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää, että viranomaisen käyttää toimivaltaansa vain siihen tarkoitukseen, johon se on määrätty tai muuten tarkoitettu käytettäväksi. Kuten totesin, rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteiden kannalta vankilan menettelylle ei ole löydettävissä perusteita.

Valvomattoman tapaamisen peruuttaminen

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on todennut lausunnossaan, ettei vankeuslaissa ole säännöksiä valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta. Tämä oli myös minun lähtökohtani lausunto- ja selvityspyyntöä laadittaessa. Samoin vankilan johtaja katsoi selvityksessään, että kyseisessä tapauksessa ongelmallista on valvomattoman tapaamisen epääminen. Olen sittemmin käsitellyt eräessä ratkaisussani valvomattoman tapaamisen peruuttamista ja sen sääntelyä muun muassa seuraavasti (977/4/12).

Valvomattoman tapaamisen peruuttamisen ja vankeuslain 13 luvun 4 §:ssä tarkoitettujen ratkaisujen (tapaamisen epääminen ja sen sijasta järjestettävä erityisvalvottu tapaaminen) keskinäinen suhde ja päätös-toimivalta näissä asioissa ei ole täysin selvä.

- - -

Vankeuslaissa ei ole nimenomaisesti säädetty valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta ja sen edellytyksistä. Nähdäkseni on varsin tulkinnanvaraista koskeeko 13 luvun 4 § tilannetta, jossa jo myönnetyn valvomattoman tapaamisen osalta katsotaan olevan perusteita tehdä uusi, kielteinen päätös.

Lain esitöissä (HE 263/2004 vp, s. 181) 4 §:n soveltamisesta esitetyt esimerkit liittyvät kaikki tapaajan saapumistilanteeseen, eivät jo etukäteen vankilan tiedossa oleviin seikkoihin. Sanamuotonsa perusteella 4 §:n 1 momentin 3) kohta saattaisi mahdollistaa myös ennakolta tehtävän päätöksen, mutta lain esitöt eivät tue tätä. Niissä todetaan: "Pykälän 1 momentin 3 kohtana ehdotetaan säädettäväksi, että tapaaminen voidaan myös evätä, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Tällainen perusteltu syy olisi ainakin olemassa, jos tapaaja käyttäytyisi uhkaavasti tai aggressiivisesti". Vaikka 3) kohdan katsottaisiin soveltuvan myös siihen, että jo ennen tapaajan saapumista tuolloin tiedossa olevien seikkojen perusteella päätetään järjestää tapaaminen erityisen valvotuissa olosuhteissa, soveltamista on mieltävä vielä erikseen jo myönnetyn valvomattoman tapaamisen osalta.

Vankilassa järjestettävät valvotut tapaamiset ja valvomattomat tapaamiset eroavat toisistaan siinä, että tapaajan pääsemisestä ensin mainittuihin tapaamistilaisuuksiin ei tehdä erikseen nimenomaista päätöstä, kun taas lain mukaan valvomattomasta tapaamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toimintoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies. Mielestäni on perusteltua katsoa, että toimivalta jo myönnetyn valvomattoman tapaamista koskevan päätöksen peruuttamiseen kuuluu näille laissa mainituille virkamiehille ainakin silloin, kun kyse on jo ennen tapaajan saapumista tiedossa olleista seikoista eikä saapumistilanteessa yllättäen ilmenevistä ongelmista. Voitaneen ajatella, että kyseessä on kaksi eri ratkaisua eli päätös, jolla todetaan, ettei valvomattoman tapaamisen myöntämiseen vastoin aiemmin päätettyä ole perusteita, ja päätös, jolla tämän jälkeen ratkaistaan, minkä tasoinen valvonta tapaamisessa on tarpeen. Laki on kuitenkin toimivallan ja päätösperusteiden suhteen monilta osin tulkinnanvarainen tai puutteellinen.

Totean valvomattoman tapaamista koskevan myönteisen päätöksen muuttamisesta vielä seuraavan. Hallintolaissa, jota sovelletaan myös vankeuden täytäntöönpanossa, on säädetty päätöksessä olevan virheen korjaamisesta. Vankilaolosuhteissa päätöksissä tulee usein ottaa huomioon laitosturvallisuuden liittyviä seikkoja, jolloin voi olla ongelmallista, jos päätöksen muuttaminen hallintolaissa lähtökohtana olevin tavoin edellyttäisi asianosaisen suostumusta. Vaikka hallintolaki koskee rangaistusten täytäntöönpanoa, tulkinnanvaraista voi olla myös, millaisiin ratkaisuihin ja miltä osin hallintolaissa olevia virheen kor-

jaamista koskevia säännöksiä tulee soveltaa.

Edellä toteamani vuoksi esitän oikeusministeriön harkittavaksi, kuinka edellä todetut tulkinnanvaraisuudet voitaisiin poistaa meneillään olevassa vankeuslainsäädännön tarkistustyössä.

Epäily huumausaineiden tuomisesta vankilaan valvomattoman tapaamisen kautta on eräs tyypillisimmistä syistä olla myöntämättä tapaamista valvonnatta. Laki edellyttää, että valvomattomasta tapaamisesta ei saa aiheutua haittaa vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle. Lienee selvää, että nytkään kyseessä olevassa tapauksessa ei valvomatonta tapaamista olisi myönnetty, jos päätöstä tehtäessä tiedossa olisi ollut, että vanki pyytää tuomaan tapaamiseen huumausaineita.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan valvomattomia tapaamisia joudutaan toisinaan vankiloissa peruuttamaan. Keskushallintoyksikkö katsoo lausunnossaan, että peruuttamisen lähtökohta on johdettavissa myöntämisen edellytyksistä, mutta toteaa, että päätöksentekijällä voi olla aidosti epäselvyyttä siitä, millaiset perusteet riittävät valvomattoman tapaamisen peruuttamiseen.

Päätöksentekijää lienee omiaan hämmentämään sekin, että esimerkiksi poistumisluvan peruuttaminen ja peruuttamisen edellytykset on vankeuslaissa säännelty. Poistumislupa voidaan peruuttaa, jos sen myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty (VL 14 luku 9 §). Poistumislupa on harkinnanvarainen ja pitkälti laitosturvallisuutta ja vangin luotettavuutta koskeviin arvioihin perustuva, kuten valvottoman tapaaminenkin.

Ymmärrän, että lain epäselvyys voi aiheuttaa ongelmia lain soveltajille. Mielestäni olisi kuitenkin ollut selvästi perustellumpaa järjestää tapaaminen riittävästi valvottuna siten, että tapaajalla mahdollisesti olevan huumausaineen luovuttaminen salaa vangille ei olisi ollut mahdollista. Vankeuslain 13 luvun 2 § edellyttää, että tapaamista valvotaan tarpeellisella tavalla. Kuten edellä olen todennut, valvomattoman tapaamisen salliminen oli ristiriidassa myös rangaistuksen täytäntönnäpön tavoitteiden kanssa. Näistä yleisistä periaatteista ei voida johtaa oikeutta rajoittaa vangin perusoikeuksia, vaan kustakin perusoikeusrajoituksesta täytyy säätää lailla nimenomaisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti. Vangin oikeudesta ottaa vastaan vieraita ja tapaamisten valvonnasta onkin säädetty lailla. Kuten totesin, mielestäni myös valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta tulisi selvyuden vuoksi säätää. Nähdäkseni myönteinen päätös valvomattomasta tapaamisesta ei kuitenkaan voi perustaa vangille sellaista oikeutta, johon puuttuminen myöntämisedellytysten poistuttua olisi lainvastaista, vaikka nimenomainen sääntely peruuttamisesta puuttuukin. Mielestäni tapaaminen olisi voitu ja se olisi tullut muuttaa valvotuksi. Ongelmallisinta peruuttaminen on hallintolain säännösten valossa tarkasteltuna. Hallintolain soveltamisen osalta viittaa siihen, mitä olen edellä ratkaisussa dnro 977/4/12 todennut.

Henkilönkatsastukseen määrääminen

Olen tämän oman aloitteeni pohjana olleeseen kanteluasiaan antamassani ratkaisussa arvioinut, että vankilan johtaja ei ollut ylittänyt hänellä asiassa olevaa harkintavaltaa, kun hän oli määrännyt vangin valvomattoman tapaamisen jälkeen henkilönkatsastukseen. Asia on näin, jos tarkastellaan vain vankilalla henkilönkatsastuksen perusteeksi olleita tietoja. Jos sen sijaan tarkastellaan tapahtumaketjua kokonaisuudessaan, vankilan menettely on moitittavaa. Myös tältä osin on kyse siitä, että vankila antoi epäillyn, laitosturvallisuutta vaarantavan rikoksen jatkoa.

Vankeuslain yleisten periaatteiden mukaan virkatehtävät on suoritettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Käytettävissä olevista asiakirjoista näkyy, että vankilan johtaja oli päivännyt päätöksen vangin henkilönkatsastukseen toimittamisesta päivää ennen valvomatonta tapaamista. Lääkärin suorittamaan henkilönkatsastukseen kuului muun muassa vangin ruumiinonteloiden ja -aukkojen tutkiminen sekä röntgenkuvaus. Kyseessä on vakavasti vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuva toimenpide, joka olisi ollut vältettävissä, jos tapaamista olisi valvottu siten, että epäilty huumausaineiden luovuttaminen ei olisi ollut mahdollista.

Katson, että toimivaltuuksia on käytetty vastoin vankeuslain 1 luvun 6 §:ä, kun riittävän valvonnan sijasta on annettu tapaamisen toteutua siten, että henkilönkatsastukselle saatiin perusteet.

4

TOIMENPITEET

- - -

LIITE 2

Dnro 3857/4/10

Oikeusohjeita

Vankeuslaki

1 luku

Yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta

2 §

Vankeuden täytäntöönpanon tavoite

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.

3 §

Vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavat vaatimukset

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

5 §

Vankien kohtelu

Vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneille nuorille tuomittua vankeutta täytäntöön pantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin.

6 §

Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnol-

lisuutta edistäen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää vankilan järjestystä ja turvallisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

13 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

3 §

Valvomaton tapaaminen

Vangin lähiomaisen, muun läheisen ja 12 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen sekä, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (*valvomaton tapaaminen*), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle. Muun kuin 12 luvun 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen ja 12 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että vanki suostuu 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan.

Vangin tarkastamisesta valvomattoman tapaamisen yhteydessä säädetään 16 luvun 4 §:ssä.

4 §

Tapaamisen epääminen ja erityisvalvottu tapaaminen

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 17 luvun 2:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai 17 luvun 3 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastuksesta; taikka
- 3) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Tapaaminen voidaan kuitenkin järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa (erityisvalvottu tapaaminen), jos 1 momentissa tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

11 §

Päätösvalta

Tapaamiskiellosta päättää vankilan johtaja. Erityisvalvotusta tapaamisesta ja tapaamisen epäämisestä päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Valvomattomasta tapaamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies.

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

6 §

Henkilönkatsastus

Vangille voidaan tehdä rikoksen selvittämiseksi henkilönkatsastus, jos vankia todennäköisin syin epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikoksesta.

Henkilönkatsastus käsittää kehon tarkastamisen, näytteen ottamisen tai muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan toimenpiteen saa suorittaa ainoastaan lääkäri.

Hallintolaki

2 luku

Hyvän hallinnon perusteet

6 §

Hallinnon oikeusperiaatteet

Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

8 luku

Päätöksessä olevan virheen korjaaminen

50 § (11.6.2010/581)

Asiavirheen korjaaminen

Viranomainen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen, jos:

- 1) päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen;
- 2) päätös perustuu ilmeisen väärään lain soveltamiseen;
- 3) päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe; tai
- 4) asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka voi olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Päätös voidaan korjata 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Asianosaisen suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Päätös voidaan korjata 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ainoastaan asianosaisen eduksi.